

Unit Name:- Safety Practice and Hand Tools

आउटकम Learning :-1.सेफ्टी Precaution चे पालन करून ड्रॉईंग नुसार अचूक प्रोफाइल तयार करणे, (NOS: PSS/N2001)

Exercise 1.1.08 – Disposal procedure of waste Materials

कचऱ्याची विल्हेवाटी प्रक्रिया

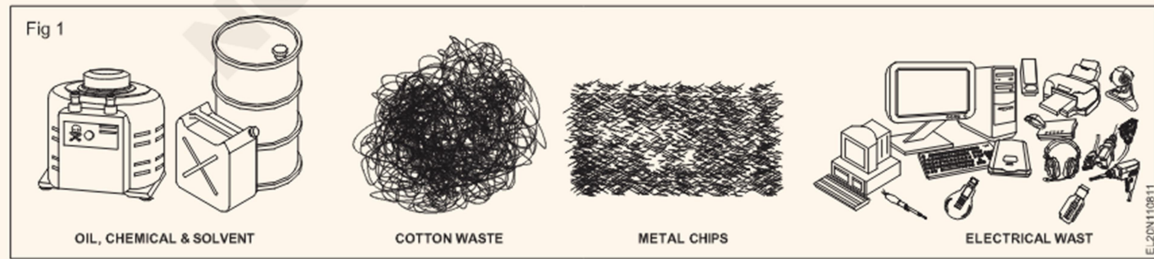
उद्देश: या सरावाच्या शेवटी तुम्ही :

- विविध प्रकारच्या कचऱ्याच्या सामग्री ओळखण्यास सक्षम व्हाल
- कचऱ्याच्या सामग्री संबंधित कचरापेट्यांमध्ये वेगळे करण्यासाठी सक्षम व्हाल
- विक्री न होणाऱ्या आणि विक्री होणाऱ्या सामग्री स्वतंत्रपणे वेगळे करण्यासाठी आणि नोंद ठेवण्यासाठी सक्षम व्हाल

साहित्य(Materials)	
• फावडे Showel	---- 01 No
• चाके असलेली ट्रॉली Trolley with wheels	--- 03 Nos
• ब्रश आणि हातमोजे Brush and Gloves	--- 01 Pair
• प्लास्टिक/मेटलचे कचरापेटे Plastic/Metal Bins	--- 04 No

Procedure :-

कार्यशाळेतील टाकाऊ सामग्रीची यादी करा (आकृती 1)

१. कार्यशाळेतील सर्व कचऱ्याच्या सामग्री गोळा करा.

२. सूती कचरा, धातूचे तुकडे, रासायनिक कचरा आणि विद्युत कचरा (आकृती १) याप्रमाणे ओळखून वेगवेगळे विभाजित करा आणि त्यावर लेबले चिकटवा.

३. कचऱ्याच्या सामग्रीचे विकण्यायोग्य, न विकण्यायोग्य, सेंद्रिय आणि निरिंद्रिय अशा प्रकारे वर्गीकरण करा.

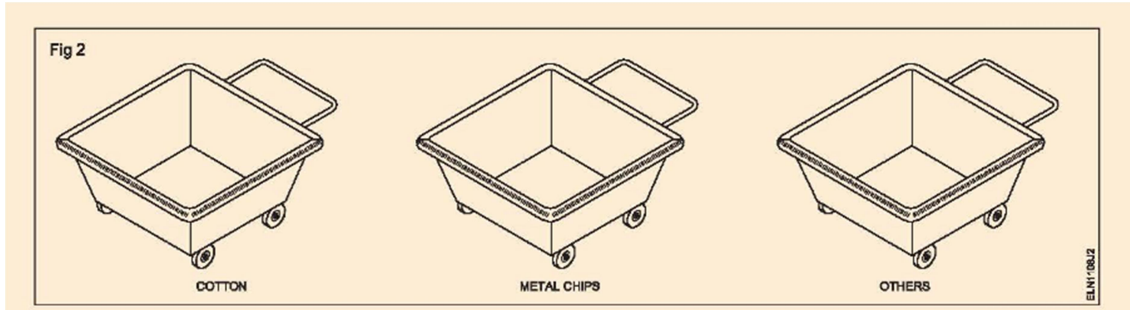
४. वर्गीकरण केलेल्या कचऱ्याची नोंद करून तक्ता-१ मध्ये भरा.

तक्ता-१: कचऱ्याच्या सामग्रीची नोंद

क्र.	कचऱ्याच्या सामग्रीचे नाव	प्रमाण	Organic/Inorganic	विकण्यायोग्य / न विकण्यायोग्य
१				
२				
३				
४				
५				
६				

पुढील प्रक्रिया

५. निपटानासाठी किमान ३ ट्रॉलीची तरतूद करा. प्रत्येक ट्रॉलीवर "सूती कचरा", "धातूचे तुकडे" आणि "इतर" अशी लेबले चिकटवा. (आकृती २)

६. सूती कचरा सूती कचऱ्याच्या ट्रॉलीमध्ये टाका आणि त्याचप्रमाणे धातूचे तुकडे आणि इतर कचरा संबंधित ट्रॉलीमध्ये टाका.

७. विकण्यायोग्य भंगार, न विकण्यायोग्य भंगार, सेंद्रिय कचरा आणि निरिंद्रिय कचरा गोळा करण्यासाठी आणखी ४ कुंड्या / कंटेनर्स ठेवा आणि त्यांना लेबल लावा. (आकृती ३)

आकृती ३: कचऱ्याचे अंतिम वर्गीकरण

विकण्यायोग्य सामग्री	न विकण्यायोग्य सामग्री	कचरा सामग्री (Organic)	कचरा सामग्री (Inorganic)

ऑर्गनिक व इन्ऑर्गनिक कचरा

१. ऑर्गनिक कचरा (सॅद्रिय कचरा)

- **अर्थ:** हा प्रामुख्याने जैविक स्रोतांमधून येणारा कचरा असतो. त्यात प्राणी किंवा वनस्पती यांचा समावेश होतो. हा कचरा निसर्गात सहज सडतो आणि खत तयार होऊ शकते.
- **वैशिष्ट्ये:** सडणारा, सुगंधीत, जलद नाशानारा.
- **कार्यशाळेतील उदाहरणे:**
 - सूती कापडाचा कचरा (सूती वनस्पतींपासून येतो)
 - लाकडाचा भुसा
 - कागदाचा कचरा (लाकूडपासून बनतो)
 - खाद्यतेलाचा कचरा

२. इन्ऑर्गनिक कचरा (निरिंद्रिय कचरा)

- **अर्थ:** हा कचरा खनिज किंवा अजैविक स्रोतांपासून तयार होतो. हा कचरा निसर्गात सहज सडत नाही किंवा त्यास खूप जास्त काळ लागतो.
- **वैशिष्ट्ये:** न सडणारा, दीर्घकाळ टिकणारा, पुनर्वापर करता येण्याजोगा.
- **कार्यशाळेतील उदाहरणे:**
 - धातूचे भुरशी / तुकडे (लोखंड, अॅल्युमिनियम)
 - प्लॅस्टिकचा कचरा

- काच
- इलेक्ट्रिकल कचरा (सर्किट बोर्ड, तारा)
- रासायनिक कचरा (विविध अजैविक रसायने)

तक्त्यामधील वर्गीकरण

आपल्या दस्तऐवजात सांगितल्याप्रमाणे, कचऱ्याचे वर्गीकरण करताना ऑर्गनिक आणि इनॉर्गनिक हा एक महत्वाचा पाया आहे.

कचऱ्याचा प्रकार	ऑर्गनिक / इनॉर्गनिक	कारण
सूती कचरा	ऑर्गनिक	वनस्पती (कापूस) या जैविक स्रोतापासून तयार होतो.
धातूचे तुकडे	इनॉर्गनिक	खनिजांपासून काढलेल्या धातूपासून तयार होतो.
रासायनिक कचरा	इनॉर्गनिक	कृत्रिम किंवा खनिज रसायनांपासून तयार होतो.
विद्युत कचरा	इनॉर्गनिक	मुख्यत्वे धातू, प्लॅस्टिक आणि काचेपासून तयार होतो.

स्पष्टीकरण आणि उद्देश:

- **अंतिम वर्गीकरण:** हा टप्पा कचऱ्याच्या व्यवस्थापन प्रक्रियेचा शेवटचा भाग आहे. यामध्ये कचऱ्याचे त्याच्या अंतिम निपटानासाठी चार मुख्य श्रेणींमध्ये विभाजन केले जाते.
 - **प्रत्येक श्रेणीचा उद्देश:**
 - **विकण्यायोग्य सामग्री:** ही सामग्री विकून आर्थिक फायदा करून घेता येतो. (उदा., धातूचे तुकडे, कागद)
 - **न विकण्यायोग्य सामग्री:** अशी सामग्री जी विकता येत नाही पण विशेष निपटान आवश्यक असते. (उदा., काही प्रकारचा रासायनिक कचरा)
 - **सॅन्ड्रिय कचरा:** निसर्गात सहज सडून जाऊ शकणारा कचरा, ज्याचे खत (कंपोस्ट) बनवता येते. (उदा., सूती कचरा)
 - **निरिंद्रिय कचरा:** न सडणारा कचरा, ज्याचा पुनर्वापर करता येऊ शकतो किंवा लँडफिलमध्ये टाकावा लागतो. (उदा., प्लास्टिक, काच)
 - **लेबलिंगचे महत्त्व:** प्रत्येक कंटेनरवर स्पष्ट लेबल लावल्याने कचरा चुकीच्या कंटेनरमध्ये जाणे टाळता येते आणि अंतिम निपटान प्रक्रिया अत्यंत सुव्यवस्थित होते.
- निष्कर्ष:** या संपूर्ण प्रक्रियेमुळे कार्यशाळेतील कचऱ्याचे व्यवस्थापन, नियंत्रण आणि निपटान व्यवस्थित पद्धतीने होऊ शकते, ज्यामुळे पर्यावरण रक्षणास मदत होते आणि काही प्रकरणांमध्ये आर्थिक फायदाही होतो.

स्पष्टीकरण आणि उद्देश:

- **ट्रॉलीचा वापर:** कचरा वेगवेगळ्या ठिकाणी नेण्यासाठी चाकांच्या ट्रॉलीचा वापर केल्याने काम सोपे आणि कार्यक्षम होते.
- **लेबलिंग:** प्रत्येक ट्रॉलीवर स्पष्ट लेबल लावल्याने कचरा चुकीच्या ट्रॉलीमध्ये जाण्याची शक्यता कमी होते आणि व्यवस्थापनात सुसूत्रता येते.

- **शेवटची कृती:** ही प्रक्रिया कचऱ्याच्या अंतिम निपटानासाठी (जसे की पुनर्वापर, विक्री किंवा विल्हेवाट) तयार करते. प्रत्येक प्रकारचा कचरा वेगळा झाल्यामुळे त्याचे योग्य निपटान करणे सोपे जाते.

महत्त्व: ही पद्धतशीर प्रक्रिया स्वच्छ कार्यशाळा राखण्यासाठी, सुरक्षा वाढवण्यासाठी आणि संसाधनांचा (विकण्यायोग्य कचरा) योग्य फायदा घेण्यासाठी मदत करते.